

Криворучко Лариса Борисівна,

*економіст департаменту правового забезпечення ПАТ «Сумське НВО ім. М.В. Фрунзе»,
асистент кафедри економічної теорії Сумського державного університету*

ІННОВАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЮ: ПРЯМИЙ І МУЛЬТИПЛІКАТИВНИЙ РЕЗУЛЬТАТИ ВІД ВПРОВАДЖЕННЯ КОНТРОЛІНГУ

У статті висвітлено складові економічного результату від впровадження контролінгової системи у процес валютного контролю підприємства як фактора інноваційного реформування даного процесу та запропоновано методичний підхід для його оцінки.

Ключові слова: інновації, валютний контроль, контролінг, мультиплікативний результат, коефіцієнт мультиплікації.

Постановка проблеми в загальному вигляді. У межах цієї статті валютним контролем ми називаємо процес забезпечення на українському підприємстві, що здійснює зовнішньоекономічну діяльність, своєчасного повернення валюти на територію України, який регулюється Законом України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» [1].

Існуюча на більшості великих вітчизняних підприємствах система валютного контролю має ряд недоліків і тому може і повинна служити базою для впровадження інновацій. Впровадження контролінгової системи у валютний контроль як інноваційний процес спрямоване на зменшення витрат підприємства через усунення випадків сплати штрафів за порушення строків розрахунків у іноземній валюті та зменшення витрат на заробітну плату працівників підприємства, задіяних у цьому процесі. Для встановлення доцільності впровадження системи контролінгу у процес валютного контролю підприємства можна оцінити ефект від реалізації проекту із впровадження такої системи, розрахувавши його чисту дисконтовану вартість. Практичні розрахунки свідчать, що витрати на розроблення і освоєння контролінгової системи на підприємстві окупляться впродовж перших двох – трьох місяців впровадження проекту [2].

Проте застосування контролінгу, окрім прямого результату, має ще й мультиплікативний ефект, який є наслідком прямого результату у стратегічному періоді і має бути врахований при прийнятті рішення про впровадження контролінгової системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню та розробленню системи контролінгу різних видів діяльності та підприємства в цілому, а також інструментарію контролінгу присвячені праці багатьох вчених. Так, визначенням місця контролінгу в системі управління підприємством займалися Івата В.В. [3], Воляник Г.М., Марушко Н.С. [4]; застосування контролінгу в системі управління персоналом досліджували Синявець Т.Д. [5], Горбунов В.Г. [6]; вивченням сутності та значення контролінгу в управлінні витратами займалися Попович Л.В. [7], Гладишев А.В., Чернер Н.В. [8]; здатність контролінгу підвищувати ефективність управління інвестиціями досліджували Павленков М.Н., Портнов В.В. [9].

Виділення не вирішених раніше питань, яким присвячується стаття. Сутність, причини виникнення мультиплікативного ефекту та його вплив на загальний результат

досліджували вчені з різних галузей економічної науки. Проте залишаються невисвітленими питання мультиплікативного ефекту від впровадження контролінгової системи на підприємстві, у тому числі в процес валютного контролю.

Метою статті є встановлення зв'язку мультиплікативного ефекту з прямим результатом від впровадження контролінгової системи у процес валютного контролю підприємства як фактора інноваційного реформування даного процесу, визначення чинників та складових явищ мультиплікативного ефекту та розроблення методичного підходу для оцінки економічного результату від виникнення мультиплікативного ефекту.

Викладення основного матеріалу. Чинниками мультиплікативного ефекту від впровадження контролінгу у процес валютного контролю, на погляд автора, є такі складові прямого результату:

1. *Зменшення кількості випадків порушення строків повернення валюти на територію України і суми сплачених штрафів* за такі порушення завдяки підвищенню своєчасності і ефективності прийняття управлінського рішення.

2. *Зменшення витрат на заробітну плату* працівників підприємства, задіяних у процесі валютного контролю завдяки використанню інтегрованої електронної системи управління підприємством як контролінгового інструменту.

3. *Економія робочого часу, матеріалів* завдяки спрощенню системи документообігу на підприємстві, усуненню необхідності листування між структурними підрозділами підприємства з приводу отримання інформації.

4. *Економія робочого часу* завдяки підвищенню прозорості та доступності інформаційних ресурсів, своєчасності отримання інформації.

5. *Усунення випадків сплати штрафів, нарахованих через допущені інформаційні та розрахункові помилки*, спричинені дублюванням даних, ручним режимом виконання розрахунків та надання інформації; а також усунення витрат робочого часу на виправлення таких помилок завдяки підвищенню достовірності інформації.

Зазначені фактори зумовлюють виникнення у стратегічній перспективі мультиплікативного ефекту, який, на погляд автора, полягає у таких явищах:

1. *Підвищення довіри з боку державних органів* – зменшення ризику застосування радикальних заходів з боку державних органів у разі виникнення порушення своєчасності повернення валюти, заохочення до розширення діяльності підприємства.

2. *Підвищення довіри з боку банківських установ* – покращання умов кредитування підприємства. У результаті виникнення такого ефекту можна очікувати зменшення витрат на залучення фінансових ресурсів, розширення кредитування (фінансування), що може привести до розширення діяльності: збільшення портфеля замовлень, підвищення обсягів випуску продукції, розширення географії поставок.

3. *Підвищення передбачуваності взаєморозрахунків з контрагентами.* Передбачуваність відносин з контрагентами дає можливість своєчасно впродовж робочого дня у звичайному режимі роботи (без роботи в екстреному режимі) аналізувати ситуацію та готувати документи і, як наслідок, ухвалювати більш обґрунтовані, ефективні рішення. Результатом виникнення такого ефекту буде зменшення помилок, зменшення витрат на заробітну плату через усунення праці працівників у неробочий час.

4. *Прискорення та спрощення документованих відносин з контрагентами*, що, у свою чергу, здатне підвищити привабливість підприємства для контрагентів і, як наслідок, розширити портфель замовлень і збільшити прибуток.

5. Збільшення заробітної плати, підвищення задоволення від роботи працівників через усунення конфліктів, взаємних претензій, що, безумовно, підвищить імідж підприємства як роботодавця і надасть підприємству можливість наймати більш кваліфікованих фахівців, наслідком чого, у свою чергу, стане підвищення якості продукції, розроблення нових видів продукції.

Усі перелічені явища мультиплікативного ефекту від впровадження контролінгової системи у процес валютного контролю виникають у стратегічному періоді і мають реальний економічний результат, тобто впливають на результативність діяльності підприємства, у т.ч. на прибуток. Економічний результат може бути оцінений у грошових одиницях, тому оцінку мультиплікативного ефекту доцільно здійснювати через сукупність економічних результатів від окремих явищ. У табл. 1 наведений зв'язок окремих мультиплікативних явищ із складовими мультиплікативного результату.

Таблиця 1 – Складові мультиплікативного результату

Явища мультиплікативного ефекту Складові мультиплікативного результату (MP)	1. Підвищення довіри з боку державних органів	2. Підвищення довіри з боку банківських установ	3. Підвищення передбачуваності взаєморозрахунків з контрагентами	4. Прискорення та спрощення документованих відносин з контрагентами	5. Збільшення заробітних плат. Підвищення задоволення працівників
Економія робочого часу	X		X	X	
Економія матеріалів			X	X	
Розширення діяльності	X	X	X	X	
Здешевлення, розширення фінансування		X			
Збільшення попиту на продукцію			X	X	
Підвищення якості продукції, розроблення нових видів продукції		X			X
Підвищення продуктивності праці					X
УСЬОГО	MP за явищем 1	MP за явищем 2	MP за явищем 3	MP за явищем 4	MP за явищем 5

Оцінку економічного результату від виникнення мультиплікативного ефекту (мультиплікативного результату) (MP) автор пропонує здійснювати на основі розрахованого прямого результату та коефіцієнтів мультиплікації:

$$MP = PP \cdot K_M, \quad (1)$$

Розділ 4 Проблеми управління інноваційним розвитком

де PP – прямий результат від впровадження системи контролінгу в процес валютного контролю (дорівнює прибутку, додатково отриманому підприємством в оперативному періоді завдяки впровадженню контролінгової системи в даний процес); K_M – загальний коефіцієнт мультиплікації.

Загальний коефіцієнт мультиплікації є сумою коефіцієнтів мультиплікації за кожним явищем. Тобто, на погляд автора, кожне явище мультиплікативного ефекту зумовлює певне збільшення прибутку, яке можна спрогнозувати, перемноживши прямий результат від впровадження системи контролінгу на коефіцієнти мультиплікації за конкретним явищем. На практиці коефіцієнти мультиплікації за кожним явищем можна оцінити експертним шляхом на підставі аналізу табл. 1, а саме підсумкового рядка – мультиплікативного результату за явищами.

Тоді загальний коефіцієнт мультиплікації (K_M) можна визначити за формулою

$$K_M = \sum_{i=1}^S K_{Mi}, \quad (2)$$

де K_{Mi} – коефіцієнт мультиплікації за i -м явищем; S – кількість встановлених явищ мультиплікативного ефекту.

Оскільки отримання прямого та мультиплікативного результатів від впровадження контролінгу рознесені за часом, а саме мультиплікативний результат виникає у періодах, наступних після отримання прямого результату, то формула мультиплікативного результату періоду t (MP_t) набирає вигляду

$$MP_t = PP_{(t-1)} \cdot K_M. \quad (3)$$

Для визначення доцільності реалізації проекту із впровадження контролінгу у валютний процес автором у попередніх роботах [2] запропоновано використання чистої дисконтованої вартості проекту ($ЧДВ$) та розроблено підхід до її визначення, який у загальному вигляді можна викласти так:

$$ЧДВ = \sum_{t=1}^N \frac{PP_t + MP_t}{(1 + r/100)^t}, \quad (4)$$

де r – ставка дисконтування, %.

Якщо у формулі $ЧДВ$ описати MP_t за формулою (3), отримаємо уточнену формулу $ЧДВ$:

$$ЧДВ = \sum_{t=1}^N \frac{PP_t + PP_{(t-1)} \cdot K_M}{(1 + r/100)^t}. \quad (5)$$

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розробок за даним напрямом. Впровадження контролінгу на підприємстві як фактор інноваційного реформування процесу валютного контролю зумовлює мультиплікативний ефект, який віднесений за часом від періоду отримання прямого результату і впливає на визначення доцільності застосування контролінгу. Здійснювати розрахунок економічного

результату мультиплікативного ефекту автор пропонує на підставі прямого результату з використанням коефіцієнтів мультиплікації за кожним мультиплікативним явищем. Подальші дослідження автор планує присвятити впливу впровадження системи контролінгу на економічну безпеку діяльності підприємства.

1. Україна. Закони. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті: закон : прийнятий 23 вересня 1994 р. / [Верховна Рада України].
2. Прокопенко О.В. Контролінг процесу розрахунків у іноземній валюті на українському підприємстві в стратегічній перспективі / О.В. Прокопенко, Л.Б. Криворучко // Вісник Сумського державного університету. – 2011. – № 2.
3. Івата В.В. Контролінг в системі управління підприємством [Електронний ресурс] / В.В Івата – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/2009_3/Ivata_309.htm
4. Воляник Г.М. Контролінг в системі управління підприємством / Г.М. Воляник, Н.С. Марушко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип.19.4.
5. Сіянець Т.Д. Концепція контролінга системи управління персоналом / Т.Д. Сіянець // Контролінг. – 2010. – № 34.
6. Горбунов В.Г. Контролінг інвестицій в формування людського капіталу підприємства / В.Г. Горбунов // Контролінг. – 2010. – № 34.
7. Попович Л.В. Контролінг в управлінні витратами [Електронний ресурс] / Л.В. Попович – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_gum/Vnulp/Management/2009_647/83.pdf.
8. Гладышев А.В. Контролінг затрат / А.В. Гладышев, Н.В. Чернер // Матеріали I Міжнародного Конгреса по контролінгу. – 2011. – Вип.1. – с.12-15.
9. Павленков М.Н. Контролінг оцінки інвестиційної привабливості підприємства / М.Н Павленков., В.В. Портнов // Матеріали I Міжнародного Конгреса по контролінгу. – 2011. – Вип.1. – с. 90-92.

Л.Б. Криворучко

Інновації в процесі валютного контролю: прямий і мультиплікативний результати від впровадження контролінга

В статті освітлено складові економічного результату від впровадження контролінгової системи в процес валютного контролю підприємства як фактора інноваційного реформування даного процесу і пропонується методичний підхід для його оцінки.

Ключевые слова: інновації, валютний контроль, контролінг, мультиплікативний результат, коефіцієнт мультиплікації.

L.B. Krivoruchko

Innovation in currency inspection: direct and multiplicative effects of controlling application

The article highlights the components of the economic effect of controlling systems application to the process of currency inspection as an innovation of this process. The methodological approach for estimation of mentioned effect is proposed.

Keywords: innovation, currency inspection, controlling, multiplying effect, multiplier coefficient.

Отримано 29.10.2011 р.